

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ἐκδόσις ΜΟΥΣΙΚΗΣ & ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ — ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Συντάκτασις ἀπὸ Ἐπιτροπῆς — Διευτῆς Π. ΚΟΤΣΙΡΙΑΝΗΣ

ΕΤΟΣ Δ΄

ΑΡΙΘ. 56

ΙΟΥΝΙΟΣ 1953

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 3.500

ΑΛΕΞ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ

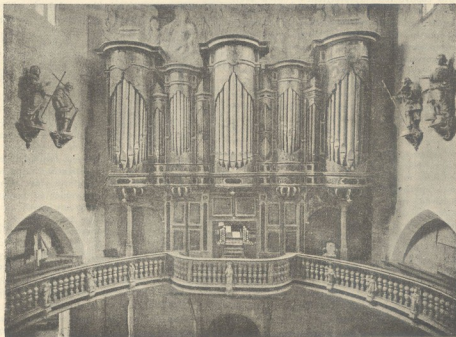
ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ

Ποῖο εἶναι τὸ τελειότερον ἀπὸ ὅλα τὰ μουσικὰ ὄργανα;

Ἄν τεθῆ ἓνα τέτοιο ἐρώτημα σὲ ὅλους τοὺς μουσικούς ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους τοὺς φιλοτέχνους (ποῦ ἔχουν συχνὰ μιὰ ὀρθὴ γνώμη καὶ πῶς ἀνεπρέσθη) θὰ βρεθοῦμε πρὸ διαφορῶν ἀπόψεων μὲ ἀδρὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς καθεμῆς, Μιὰ, πολὺ ἀξιοσέβαστη, εἶναι ἡ ὑπὲρ τοῦ πιάνου ποῦ βέβαια εἶναι τὸ ὄργανον ποῦ

μουσικὸ ὄργανο, εἶναι ἡ ἀπεικονίσις αὐτῆς τῆς μουσικῆς. Δὲν θέλουσιν λέγοντας αὐτὰ νὰ τὸ μειώσουσιν ὡς ὄργανο γιὰ βιρτουόζους, θέλουσιν νὰ ποῦν πὼς ὁ ρόλος του εἶναι ἀκόμη πῶς μεγάλος, ἐκτείνεται πολὺ εὐρύτερα γιὰ τὴν ἐξυπρέτητι τῆς τέχνης.

Ἄς ἀκούσωμε ὁμῶς καὶ ἄλλας γνώμες. Θὰ σηκωθοῦν ὅλοι οἱ βιρτουόζοι τῶν ἐγχθρῶν καὶ θὰ οἶσιν ποῦν: «Τὶ μᾶς λῆτε γι' αὐτὰ τὰ κλαβιτόμπαλά σας ποῦ

μᾶς δίδει περισσότερο καὶ πῶς ἀπεικονιστικὰ ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἰδέα τοῦ τι εἶναι ἡ καθαρὰ μουσικὴ, ὄχι μόνον γιὰτὶ εἶναι ἀνεξάντητη ἡ φιλολογία ἔργων ποῦ εἶναι γραμμένα γι' αὐτὸ τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ παρέχει ὅλες τίς δυνατώτετες σὲ ἓναν ἀληθινὸν μουσικὸν ποῦ τὸ κατέχει καλὰ νὰ μᾶς δῆνῃ σὲ δισκοιυῖ, πολλές φορές αὐτοσχεδιαζομένη, ἀκρόασεις καὶ τῶν δυσκολοτέρων συμφωνικῶν ἢ μελοδραματικῶν ἔργων ἢ κουαρτέτων κ.λ.π. μὲ ὅλους τοὺς χρωματισμοὺς των. Ὑπάρχουν μάλιστα μουσικολόγοι μεγάλου κύρους ποῦ πάνε ἀκόμη πῶς μακριὰ καὶ οἶσιν λέει: «Τὸ πιάνο δὲν εἶναι

μ' αὐτὸ τὸ κουδούνιμά τους ἐπρόκολεσαν τὸν ἀφορισμὸ τοῦ ποιητοῦ (!) τοῦ 1952 «Δὲν θέλω Σοπὲν καὶ Μπάχ!». Τέχνη λέγεταὶ κι' αὐτή: Ἄν γυμνάσω καλὰ τὴν ψυχή μου νὰ μὴ πατῆ καθόλου στὰ ἄσπρα κόκκαλα καὶ τὴν ἐαυτοκτονίαν πάνω στὸ κλαβιτόμπαλά τοῦ πιάνου πρὸς τὰ ἀριστερὰ θὰ οἶσιν κάνῃ νὰ ἀκούσετε ὀλόκληρη τὴν τελευταία ρουλόδα τῆς Ἐτόντ οὐρ λέ τοῦε νοῦαρ τοῦ Σοπὲν! Βλέπετε τὸ κόκκαλο πατᾶς ἀπάνω καὶ βγαίνει ἡ νότα». «Ποῦ νὰ τραβῆσω μιὰ καὶ μόνῃ μου τοξαριάς! θὰ οἶσιν πῶς ἔνας ἀπὸ κείνους τοὺς βιολογιστῆς ποῦ ἐναβρῶνονται γιὰτὶ παίζουν τὸν «βασιλέα

των ὄργάνων». Ἀφίστε πιά τοὺς βιολοντελλιστές ποὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἐπιβολῆς τοῦ Καζάλς, ποὺ πολλοὶ τὸν θεωροῦν ὡς τὸν κορυφαῖον μεταξὺ τῶν βιολοντσῶν ὄλων τῶν ἐγχόρων, δὴ σὰς ποὺν καὶ μὲ κάποιο δίκιο: «Τὸ δικό μας εἶναι τὸ μόνο ὄργανο ποὺ ἀπεικονίζει ἀληθινὰ τὴν ἀνθρώπινη φωνή». Τώρα ἂν πῶσαι σὲ μερικοὺς τῶν πνευστῶν θὰ σὰς δηλώσωμαι κατηγορηματικὰ: «Τὶ μιλάτε γιὰ ὄργανα: Ἡ μουσικὴ εἶναι ἢ δὲν εἶναι ζωγραφικὴ; Καὶ ποῖα ἀπὸ σὰς ἔξερει νὰ δίνει χρώματα σὺν καὶ μᾶς; Ζεῖς μὲ τὰ βιολιά σὰς παίζει σὺν τὰ τζιτζίκια. Ὅλο ἰ, ἰ, ἰ. Πέντε νότες κλαρίνου σὸ τ' Ἀλλεγκρέτο τῆς 7ης Συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν θὰ σὰς κάνουν νὰ σταθῆτε γονατιστοὶ μπροστὰ μας. Ἄστε πιά τοὺς φλαουτίστες ποὺ θὰ σὰς ποῦν πῶς δταν παίζουν βαριατόνοιες σὺν νουέττα μὲ τίς καλύτερες πριμαντόνες πρέπει νὰ εἶναι ἰσάριες τῆς Ἀβελίνας Πάττη γιὰ νὰ μετρηθοῦν μαζί του». Ἡ τὸς κορινθίους ποὺ θὰ σὰς ποῦν: «Οἱ νότες μας εἶναι στὴν ὀρχήστρα ὅτι τὸ «διάρραγμα» σὸ ἀνθρώπινο σῶμα: Σταμάτῃς Τελεῖωσες».

Σὲ δὴν αὐτὴ τὴν στιχομυθίᾳ ἕνας ποὺ κутτάει ἀπαθῆς ἂν ἡγεμῶν ἀπὸ τὸ μαλακὸν τοῦ παλατιοῦ τοῦ δλοῦς αὐτοῦ, εἶναι ὁ «ὄργανιστής», ποὺ πέρηφανος κἀκεῖτα σὸ ἐβρανοῦ τὸν περιτοχιόμενος πίσω του μὲν ἀπὸ ἕνα δλόκληρο τεῖχος ἀπὸ μεταλλικοῦς σωλῆνες, μπροστὰ ἀπὸ 5 κλαβί (οἱ πιανίστες ἔχουν μόνον 1) καὶ ἄριστερά του ἀπὸ ἕνα... ὑπῆρξε ποὺ δὲν φορεῖ μὲν στολὴ μὲ οὐκόσμη ἀλλὰ στέκεται ἐν προσοχῇ ὅτις διαταγῆς του γιὰ νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν δλόκληρην τὴν σουφλερί θηλαδὴ τὸ ντεπόζιτο τοῦ πεπιεμένου ἀέρος ποὺ ἅμα θέλει μορεῖ μὲ τὴν ἐξερφικὴν ἀτάκκα ἐνὸς φορτισμοῦ μὲ ἀνοιχτὰ ὅλα τὰ φουστά νὰ σὰς τρομάξῃ ἂν εἰσθε ἐκεῖ κοντὰ νομίζοντας πῶς ἔγινε καμμιὰ ἐκρηκίς! .

•••

Ἄν τὸ καλοσκεφθῶμαι καὶ τὰ βάλωμαι ὅλα κάτω αὐτὸς ἔχει πιά δίκιο ἀπὸ δλοῦς, ὡς κάτοχος τοῦ πιά ἐπιβλητικῶ καὶ τοῦ ὄργανου ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μεταρσιώνει τὸν ἄνθρωπο σὲ ὅτι ὑψηλότερο μορεῖ νὰ δονῆσθαι τὴν ψυχὴ του. Τὴν μεγάλη αὐτὴν ἀλήθεια βέβαια δὲν μορουν νὰ τὴν πιστέψουν ὅσοι δὲν βγῆκαν παρατέρα ἀπὸ τὸ νόπο μας. Γιατὶ δὲν ἔχουν παρα μὰ.... διαβατικὴ ἰδέα γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὸ μεγαλοῦ του, μόνον ἂν ἔτυχε νὰ ἀκούσωναι τὸ πολλὴ καὶ σχετικῶς μικρὸ ὄργανο τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἢ τὸ ἄλλο τὸ σχετικῶς καλύτερο τῆς πρώην Γερμανικῆς καὶ νῦν Ἀμερικανικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ποῦμαι ὅτι σὲ ὅλα τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Ἑσπερίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ μερικὰ μάλιστα τὸν ἄλλων ἡπειρῶν ὑπάρχουν τέλεια τέτοια ὄργανα πρώτων σὲ ὄλες τίς μεγάλες αἰθουσας συναυλιῶν. Ὁ μεγάλος ρόλος τοῦ ὄργανου εἶναι στὰ ὀρατόρια ὅπου μαζὺ μὲ τὴν ὀρχήστρα, τὴν ἀνδρική, τὴν γυναικεία καὶ σὲ πολλὰ ἔργα καὶ τὴν παιδική, κραταί ὅλο τὸ φόντο τοῦ ἀληθινοῦ μεγαλειῶν τῶν ἔργων, δίδει τοῖς πῶ αἰθέρσιους χρωματισμοὺς καὶ τίς πῶ ἀπόσιτες ἡχητικῆς ἀποχρώσεις τόσο ὅταν ἀκούεται μόνον, του ὅσο σὲ συν-ὀβελια εἶτε τῆς ὀρχήστρας εἶτε τῶν αἰσῶν ποῦ τραγοῦδουδ τὰ μέρη τῶν ὄντων ἱστορικῶν ἢ εἰκονικῶν προσώπων ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὸ κείμενον τῶν ὡς, εἶπε τὸ πλεῖστον θρησκευτικῆς μουσικῆς ἀριστοτεργιμάτων τούτων. Ὑπάρχουν καὶ ἔργα γραμμένα γιὰ ὀρχήστρα καὶ ὄργανο ὅπως π. χ. ἡ 3η Συμφωνία τοῦ

Σαιν Σάνς ποὺ ὁ συνδιαμοῦς των αὐτὸς ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ κυριότερα στοιχεῖα τῆς μεγαλοπρεπείας των.

Ἡ μηχανισμὸς τοῦ ὄργανου

Συνοπτικώτατα καὶ μόνον θὰ ποῦμαι ὅτι στὰ νεότερας κατασκευῆς ἀποτελεῖται πρώτον ἀπὸ 5 μὲν κλαβί ὅπως τὸ πιάνο, στὰ ὅποια ἐναλλάξ παίζει ὁ ὄργανιστής μὲ τὰ χέρια καὶ δύο πενταλίε ποὺ παίζει μὲ τὰ πόδια δταν τοῦτο χρειάζεται εἶτε γιὰ τὴν τόνωσι τῆς ἐντάσεως τοῦ ὄργανου εἶτε γιὰ νὰ δίδῃ μ'αὐτὸ βαθεοῦς ἐκφραστικοῦς ὑπογραμμισμοῦς. Πρὸ τῶν κλαβί ὑπάρχει δλόκληρη συστοιχία ρυθμιστῶν τῶν ἡχοχρωματίων ποὺ τοῦ σῦρει πρὸς τὰ ἔξω δταν θέλει νὰ δώσῃ διαφόρους ἀποχρώσεις ὅπως π. χ. τὸ σελῆτα (οὐράνιον) τὸ ἀνζέλις (ἀγγελικόν) κ.λ.π. καὶ τὰς ἀπεικονιστικὰς τῆς ἡχητικῆς διαφοράς πνευστῶν ὄργανων ὅπως τοῦ ἀγγλικῶ κέρας, τοῦ ὄμπεο, τοῦ κλαρίνου κ.λ.π. ἐνῶ εἰς τὸ βάθος ὀρθοῦνται κατὰ σειρὰν καὶ παραλλήλως δλοὶ οἱ σωλῆνες ποὺ ἀντιστοιχοῦν εἰς ἕκαστον φθόνον τοῦ ὄργανου ἀπὸ τῶν ὑπερμεγεθῶν γιὰ τὸς βαθεῖς μέχρι τῶν πολὺ μικρῶν διά τῶς ὀξείας καὶ ποὺ ἔχουν ὁ καθεὶς μὲ τὸ πάτημα τοῦ ἀντιστοιχοῦ πληκτροῦ τοῦ κλαβί, κατόπιν τὸ ὅποιο δονοῦνται μὲ τὴν αὐτομάταν πρὸς αὐτοῦς διοχτεῖται ἀνάλογον ποσότητος πεπιεμένου ἀέρος. Διὰ νὰ τεθῇ εἰς λειτουργίαν δλόκληρον τὸ ὄστημα τῶν ἀεραγωγῶν αὐτῶν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἔπρεπε νὰ κινεῖται εἰδικὸς μοχλὸς ἀπὸ τὸν... ἀκόλουθον τοῦ ὄργανιστῆ ὅπως εἶπαμε παραπάνω. Εἰς τὰ νεότερας κατασκευῆς ὄργανα ἐπιτέυχθη νὰ γίνεται καὶ αὐτὸ μηχανικῶς.

Περὶ τὸν νὰ ποῦμε τί κοτιζεῖ σήμερα ἡ ἐγκατάστασις ἐνὸς τελειοποιημένου ὄργανου μέσα εἰς αἰθουσαν ἢ σὲ ἐκκλησίαν, ἀπαιτοῦσα μακρὰν πρὸς τοῦτο ἔργασίαν εἰδικῶ μηχανικῶ ποὺ θὰ ρυθμίσῃ τὸν τέλειον συντονισμόν τῆς ἐνεργείας τῶν κλαβί, τῶν σωλῆνων καὶ δλοκλήρου τοῦ ἀεροδυναμικοῦ συμπλέγματος. Ὑπάρχει καὶ τὸ ἐνεργόμενον νὰ μειωθῇ ἡ ἀπόλυτη τონικὴ ἀκρίβεια τοῦ ὄργανου δταν μετὰ πολυτεφῆ χρῆσιν ὀποσθῇ καὶ αὐτὸ τὰς συνεισεῖας κάποιας ὑπερκοπώσεως. Συνηθέτορον συμβαίνει τότε δλόκληρον τοῦ ὄργανου ὁ ἡχητικὸς συντονισμὸς νὰ ἀκούεται χαμηλότερα τὸ διαπασῶν ἔτω καὶ μόνον κατὰ μισὸ «κόμμα» δηλαδὴ κατὰ οχέδιον ἀνεπαίσθητον. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτὸ γιὰ τοὺς ἔχοντας πολὺ εὐαίσθητον ἀκοῆν δίδει τὴν ἐντύπωσιν σὺν μᾶς... ὡχρότητας στὴν ὑγία ἡχητικὴν φύσιονομίαν τοῦ ὄργανου, γιὰ νὰ διορθωθῇ χρειάζεται λεπτομερῆς ἔλεγχος, ἄριστο καὶ ἀνασύνθεσις τῶν πλείστων μερῶν τοῦ ὄργανου δπὸ πεπειραμένον εἰδικῶν ρυθμιστῶν τοῦ συνόλου, ὑπόθεσις ποὺ ἀπαιτεῖ μεγίστην δαπάνην.

Ἡ ἀντίτορος προορισμὸς τοῦ ὄργανου.

Πλὴν τῶν αἰθουσῶν συναυλιῶν ὑπάρχουν ὄργανα καὶ σὲ ὄλες τίς ἐκκλησίες τῶν καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων, ἀπὸ τὰ τελεότερα στὶς μεγάλες, ὀρεκτὰ δὲ κολὰ καὶ ἐξυπνρητικὰ ποὺ προορισμὸς των καὶ στὰ ἄπώτερα ἀκόμη χαρῖα. Μὲ τὸν κατανοκτικὸν τὸν ἦχον τοῦ ὄργανου δίδει τὴν μουσικὴν διαφόρων ὄμων, τοὺς ὅποιους τὸ ἐκκλησιαζόμενον πλῆρωμα φάλλει ἐν ὁμοφονίᾳ. Περὶ τῶν νὰ τονίσωμαι ποῖαν παραμυθίαν δσκέι μὲ τίς ὄψεις τοῦ ἀρμονίης στὶς ψυχῆς ἐκείνων ποὺ ἔρχονται στὴν ἐκκλησία νὰ προσευχηθοῦν ἀκόμη σὲ ὄρες ὅπου δὲν ὑπάρχει κανονικὴ λειτουργία, ἀλλ' ἀκούεται μόνον τὸ ὄργανον.

Σὲ μεγάλες ἐκκλησίες, ὅπου ὑπάρχουν καὶ πολλῆς

σειρές θρανίων, όπως τὰ μαθητικά, βλέπει κανείς καθισμένος και με τὸ κεφάλι σκυμμένο στὸ πρό τοῦ θρανίου ἀνάλογιον ἀνθρώπουσ θλιμμένους, χήρες φουεβέντων στὸν πόλεμο, γέροντες, γρηές και παιδιά. "Όλοι ὑποκλίνονται βαθειά ειοερχόμενοι στὴν ἐκκλησία, προχωροῦν και κάθονται σ'αὐτὰ τὰ θρανία ἔπου χωρίς νὰ κυττάζουιν δεξιά ἢ ἀριστερά συγκεντρώνονται σὲ μιὰ δικὴ τους προσευχὴ ἔϊτε ἀπὸ προσευχητάρια τοιαύτη και ὑπὸ τοῦσ ἤχους τοῦ ὄργανου αἰσθάνονται πὸ ἄμεσα τὴν ἐπαφή τους πρὸς τὸ θεϊον.

Μιά τέτοια παιδιόθεν προπαιδεῖσις σὲ πίστιν και σὲ κατάνυϊν ἴσως ἀκόμη πὸ ἐμφανὴς στὶς "Αγγλικανικὲς ἢ ἄλλες Πρότεσταντικὲς ἐκκλησίαισ ἀσκεῖ ὄχι μόνον τὴν μεγάλην θρησκευτικὴν τὴς ἐπὴρειαν ἀλλά και μιάν σημαντικὴν ἠθοπλαστικὴν και ἀνθρωπιστικὴν τοιαύτην. Πὼς νὰ μὴ θυμοῦμεθα τὸ συγκινητικὸν ἐκεῖνο γεγονός τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ἔνευ καμμιάσ διαταγῆσ τῶν Στρατηγέων ἔσταματοῦσαν οἱ ἐχθροπραξίαι, σιγοῦσε τὸ τηλεβόλον, ἐγίνετο ἀληθινὴ ἀνακωχὴ. Σὲ μικροῦσ μάλιστα τομεῖσ ὅπου τὰ χαρακώματα τῶν ἐκατέρωθεν ἄντιπάλων, "Αγγλων ἀπ' ἐδῶ, Γερμανῶν ἀπ' ἐκεῖ εὑρίσκοντο εἰς σχετικῶσ μικρὰν ἀπόστασιν κατέβαιναν ἀπὸ πρῶιασ στὸ μέσον καμμιάσ μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν τοῦ μετώπου χαράδρας μεγάλεσ ὁμάδεσ τῶν ἀντιπάλων μετὰ φαγά τους και τὰ κρασιά τους, ἔστρωναν κανένα πρόχειρο τραπέζι και διασκέδαζαν ἀφοῦ προηγουμένωσ τραγουδοῦσαν μαζὸ ὕμνουσ τῆσ ἡμέρασ ἀπὸ γνωσιὰ και στοῦσ δύο λαοῦσ κοράλ τῆσ λουθηρανικῆσ ἐκκλησίαισ.

"Εκεῖνη τὴν ὥρα ἦσαν ὄλοι χριστιανοί και ἀληθινὰ χριστιανοί. Μετὰ τὴν δύνιν τοῦ ἡλίου ἀπεσύροντο και ἔξαναγίνοντο οἱ στρατιῶται τῆσ πατρίδοσ των πὸ μποροῦσε νὰ διαταχθοῦν τὸ ἄλλο πρωῖ νὰ ξαναβοῦν νὰ

κυττήσουιν μετὴν ἐξιφολόγη ἀπὸ τὸ χαράκωμά των τοῦσ χθεσινοῦσ ἐν ἐκκλησίαισ ἀδελφοῦσ των.

Στὶς μεγάλεσ ἐκκλησίαισ ὅπωσ λ. χ. στὴν Μαντελέν τῶν Παρισίων τὴ βραδυὰ τῆσ παραμονῆσ τῶν Χριστουγέννων γίνεταί πρὸ τῆσ λειτουργίαισ σὲ ὠρισμένην ὥρα και συναυλία ἐκκλησιαστικῶ ὄργανου. "Όταν ἄλλοτε ἐπρόκειτο νὰ παίξῃ κανένας διάσμοισ ὄργανιστάσ ὅπωσ π. χ. ὁ Βιντόρ ὠρίζετο κατ' ἐξάίρεισιν και τμήμα εἰσόδου συνήθωσ 5 φρ. (ἐνὸσ τετάρτου τοῦ εἰκοσαφράγκου) τὸ δὲ προϊόν διετίθετο ὑπὲρ τῶν πτωχῶν.

Και εἶναι βέβαια εὐνόητον, δεδομένου ὅτι ἡ τέχνη εἶναι πάντοτε μιὰ δημιουργία, πὼσ δὲν ὀρκεῖ τὸ ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον ἔχει τὰ πλουσιώτερα μηχανικά και τεχνικά μέσα διὰ τὴν ἀπόδοσιν και τῶν λεπτοτέρων χροματισμῶν τῶν τελειότερων ἠχοχρωμάτων, ἀλλά και τὴν μεγαλειωδετέραν εἰς ἔντασιν και πλοῦτον ἠχητικὴν ἀπόδοσιν. Θὰ μὰσ συγκινήσῃ, θὰ μὰσ συναρπάσῃ ἀνάλογωσ τῆσ καλλιτεχνικῆσ ἀνωτερότητοσ τοῦ ἐκτελεστοῦ πὸ ἡ ἐρμηνεύσῃ μετὰ ὅλην τὴν τέχνην ἀλλά και μετὰ ὅλην τὴν ψυχὴν τὰ ἔργα πὸ ἡ παίζουσιν.

Οἱ μεγάλοι ὄργανισταί εἶναι βέβαια σπάνιοι, ἀλλὰ ἔξερουν νὰ κάμουιν τὸν κολοσοσ αὐτὸ νὰ μιλήσῃ ἀληθινὰ τὴ θε'α του γλώσσα και μάλιστα ὅταν σὲ μεγάλεσ Μητροπολιτικὲς ἐκκλησίαισ μετὰ ἰδωὴν ἀκουστικὴν συμπτῆτιον σὲ ἐκτελέσεισ ἔργων ὅπωσ ἡ λειτουργία εἰς οἱ Ἐλισσον τοῦ Μπάχ ἢ ἡ Μίσσα Σολέμουσ τοῦ Μπετόβεν, εἰτε δίδουιν συναυλιεσ μετὰ προγράμματα ἀπὸ ἀριστοτεχνικά τῆσ φιλολογίασ τοῦ ὄργανου. Τότε μάλιστα μοροῦμε νὰ αἰσθανοῦμε ὑπὸ τοῦσ οὐρανίωσ ἤχουσ τοῦ περισσότερου παρὰ ἀπὸ κάθε ἄλλην μουσικὴν ἐκτελεσῖν ζωηροτέραν ἀκόμη τὴν τόνωσιν πὸ ἡ μὰσ δίδει ἡ μουσικὴ ἔστον, κηρύξῃ τῆσ χριστιανικῆσ ἀληθείαισ, μεταρροίει τὸν ἀνθρώπον εἰς ὑπεργήνωσ σφαιράσ, εἰς θεῖουσ δραματισμοῦσ.